

(19) HU

SZABADALMI LEÍRÁS

(11) 189 081

MAGYAR
NÉPKÖZTÁRSASÁG

ORSZÁGOS
TALÁLMÁNYI
HIVATAL

A bejelentés napja: (22) 81. 05. 14.

(21) 1336/81

A bejelentés elsőbbsége: (33) DD

(32) 80. (6. 20. (31) (WP B 62 M/221 990)

A közzététel napja: (41) (42) 83. 12. 28.

Megjelent: (45) 87. 12. 10.

Nemzetközi
osztályjelzet:
(51) NSZO₄
B 62 M 11/14

Feltaláló(k): (72)

Stierand Manfred okl. mérnök. Greiz, DD

Szabadalmas: (73)

VEB Renak-Werke, Reichenbach, DD

(54)

TÖBBFOKOZATÚ SEBESSÉGVÁLTÓ

(57) KIVONAT

A találmány tárgya többbátételes hajtóműagy kerékpárokhoz és hasonló járművekhez, bolygókeréktartóval, kilincsgyűrűvel ellátott belső fogazású kerékkal, hajtószerivel, valamint eltolható kapcsolóhüvellyel, amely össze van kötve a kilincsgyűrűvel és egyrészt a hajtószerivel van állandó kapcsolódásban, másrészt pedig váltakozva a bolygókeréktartóval vagy a belső fogazású kerékkal kapcsolható össze.

A találmány lényege az, hogy a kapcsolóhüvely (4) azonos fejkörátmérőjű és fogazású hajtó fogazattal (5) és hajtott fogazattal (6) van ellátva, a kilincsgyűrűn (8) pedig radiálisan befelé irányuló bordák (9) vannak, amelyek belső átmérője kisebb, mint a hajtó fogazat (5) és a hajtott fogazat (6) fejkörátmérője, ami biztosítja fokozatváltáskor a kilincsgyűrű (8) belső fogazású keréken (2) való tengelyirányú eltolódását a kapcsolóhüvely (4) által. A visszaállítást rugó biztosítja.

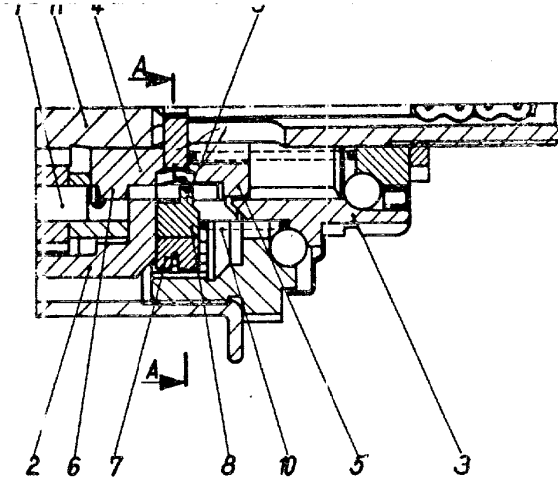

Fig. 1

A találmány tárgya többfokozatú sebességváltó-
agy eltolható kapcsolóhüvellyel ellátott kerékpárok-
hoz vagy hasonló járművekhez, amely választható
módon csatlakoztatható egy belső fogazású kerék-
hez vagy egy bolygókeréktartóhoz.

A 39 861 sz. NDK-beli szabadalmi leírás szerint
ismeretes olyan kapcsolóhüvely elhelyezése a meg-
hajtó egység és a hajtómű közé, amelyet a hajtó-
műnél egy vagy több fogazattal látnak el, ahol a
kapcsolóhüvely egy, a fogazaton belül elhelyezkedő
tolótömb segítségével eltolható, és ezen eltolás hatá-
sára egy egy- vagy többrészes hüvelyt tol el, és ez-
által oldja a belső fogazású kerék segítségével köz-
vetlenül működtetett hajtóegységre.

Ismeretes továbbá a 40 295 sz. NDK-beli sza-
badalmi leírás szerint a kapcsolóhüvely kialakítása
hajtóoldali fogazattal a meghajtó egység ellenfoga-
zatába történő állandó kapcsolódásra, továbbá haj-
tott oldali (hajtóműoldali) fogazattal a hajtómű
megfelelő ellenfogazatába történő kapcsolódásra,
ahol a két fogazat részkörátmérője azonos, és ahol
a hajtóműoldal fogazata nagy fogszámú, kis modu-
lussal, míg hajtóoldali fogazata kis fogszámú, nagy
modulussal, továbbá ahol a kapcsolóhüvely a hajtó-
oldali fogazat tartományában két fog között egy
radiális furattal rendelkezik a tolótömb felvételére.
Ezeket a fogazatokat egy ikerszerszámmal állítják
elő, egy befogással.

A többfokozatú sebességváltóagyak gyártása igen
körülményes. A gyártás során egy sor komplikált
alkatrészt kell előállítani igen nagy pontossággal.
A különböző fogazatok kialakítása a kapcsoló-
hüvelyben, beleértve a megfelelő ellenfogazatokat
a meghajtó egységben, a belső fogazású kerékben
és a bolygókeréktartóban jelentős ráfordítást igényel.
Ugyanez érvényes a kilincszáró mű elhelye-
zésére a belső fogazású kerék hornyában is. Ezen-
kívül a kilincszáró mű tengelyirányú eltolásához
szükséges a kapcsolóhüvely és a kilincszáró mű közé
egy további alkatrész elhelyezése is.

A találmány célja többfokozatú sebességváltó-
agyak gyártása során az előállítási költségek csök-
kentése, a teljes berendezés magasfokú üzembizton-
ságának megőrzése és a szerkezet egyidejű egyszerű-
sítése mellett.

A találmány által megoldandó feladat csökkentett
előállítási költségű többfokozatú sebességváltóagy
kifejlesztése, amely az üzembiztonság megőrzése
mellett a jelenleg szokásos méretek megnövelése
nélkül küszöböli ki az eddig ismert szerkezetek
hátrányait.

A találmány szerint a feladat megoldása a követ-
kező módon történik: egy többfokozatú sebesség-
váltóagyban, amely lényegében olyan ismert alkat-
részekből áll, mint a meghajtó egység, a belső foga-
zású kerék, a bolygókeréktartó és a kilincszáró mű,
egyrészt a meghajtó egység, másrészt pedig a belső
fogazású kerék vagy a bolygókeréktartó között a
kapcsolatot egy eltolható kapcsolóhüvellyel hozzuk
létre. Ebből a célból olyan kapcsolóhüvelyt állítunk
elő, amely egyik végén egy hajtófogazattal, másik
végén pedig egy hajtott fogazattal van ellátva,
amelynek átmérője és szabvány szerinti fogprofilja

azonos. A meghajtó egységet, a belső fogazású
kereket és a bolygókeréktartót megfelelő ellen-
fogazattal látjuk el. Az idetartozó zárókilincsek
külön kilincsgyűrűn helyezkednek el, amely a belső
fogazású kerékhez alakzáróan csatlakozik, de ezen
tengelyirányban eltolható. A kilincsgyűrű ezenkívül
a belső fogazású kerékhez képest kétszeres fog-
szöggel elfordítható, hogy ezáltal megakadályozzuk
a blokkolást a kerékpár hátrátolásakor az ezt meg-
előző fékezést követően.

A kilincsgyűrű tengelyirányú eltolása a kapcsoló-
hüvely segítségével történik. Erre a célra a kilinc-
gyűrűn két sugárirányban befelé nyúló borda he-
lyezkedik el, amelyek belső átmérője valamivel
nagyobb, mint a hajtott fogazat lábkörátmérője.
A kapcsolóhüvely kapcsolási mozgásánál a kilinc-
gyűrűt a hajtott fogazat a két bordán keresztül a
hajtómű irányába meneszti. Amikor a kapcsoló-
hüvely az ellentétes irányba mozdul, a kilincsgyűrűt
egy rugó viszi vissza kiindulási helyzetébe. A kilinc-
gyűrű kapcsolóhüvelyre szerelése érdekében a kap-
csolóhüvely hajtott fogazatából a kilincsgyűrű bor-
daszélességének megfelelően fogakat hagyunk ki.
Ez minden további nélkül megtörténhet, mivel a
hajtott fogazat állandó kapcsolatban áll a meghajtó
egység ellenfogazatával.

Ezáltal a kapcsolóhüvely átveszi mindhárom
sebességfokozat kapcsolását, és pedig a meghajtó
egység által létrehozott forgatónyomaték átvitelét
a bolygókeréktartóra vagy a belső fogazású kerékre
és a kilincsgyűrű eltolásával a zárókilincsek kikap-
csolását is.

A találmányt részletesebben rajz alapján ismer-
tetjük, ahol a rajz a találmány egyik példakénti
kiviteli alakját tünteti fel. A rajzon

az 1. ábra egy többfokozatú sebességváltóagy
egyik részkeresztmetszete;

a 2. ábra az 1. ábr szerinti sebességváltóagy A-A
részlete.

A találmány szerinti többfokozatú sebességváltó-
agy 11 tengelyén 3 meghajtó egység, 4 kapcsoló-
hüvely, 2 belső fogazású kerék és 1 bolygókerék-
tartó van elrendezve. A 2 belső fogazású keréken
alakzáróan, de tengelyirányban eltolhatóan 7 záró-
kilincsekkel ellátott 8 kilincsgyűrű van elhelyezve.
A 3 meghajtó egység által bevezetett forgatónyo-
maték átvitelét a tengelyirányban eltolható 4 kap-
csolóhüvely állása határozza meg. A 4 kapcsoló-
hüvely a 3 meghajtó egység felőli oldalon 5 hajtó
fogazattal rendelkezik, amely állandóan kapcsoló-
dik a 3 meghajtó egység ellenfogazatához, a hajtott
oldal pedig 6 hajtott fogazat található, amely
választható módon kapcsolódik az 1 bolygókerék-
tartó vagy 2 belső fogazású kerék megfelelő foga-
zatába. Az egyszerű és gazdaságos gyártás érdeké-
ben az 5 hajtó fogazathoz és a 6 hajtott fogazathoz
azonos fejkörátmérő mellett azonos, szabvány sze-
rinti fogprofil kell választani. Miközben a 2. és 3.
sebességfokozatot a 6 hajtott fogazat és a 2 belső
fogazású kerék vagy az 1 bolygókeréktartó minden-
kori ellenfogazatának kapcsolódása határozza meg,
az első sebességfokozatban (hegymenet) a 7 záró-
kilincset ki kell kapcsolni. Ez a 8 kilincsgyűrűnek

a 2 belső fogazású keréken történő tengelyirányú eltolásával jön létre. Az eltolást a 4 kapcsolóhüvely hozza létre. Erre a célra a 8 kilincsgyűrű sugárirányban befelé nyúló 9 bordákkal rendelkezik, amelyek átmérője valamivel nagyobb, mint a 4 kapcsolóhüvely fogazási profiljának lábkörátmérője. A 4 kapcsolóhüvely kapcsolási mozgása során a 8 kilincsgyűrűt a 6 hajtott fogazat a két 9 bordán keresztül a 3 meghajtó egység irányába mozgatja, és a 7 zárókilincseket üzemen kívül helyezi, vagyis azok kapcsolódását megszünteti. Ezáltal szükségtelessé válik a 4 kapcsolóhüvely és a 8 kilincsgyűrű közé külön alkatrész elhelyezése. A 4 kapcsolóhüvely és a 8 kilincsgyűrű szerelése egyszerű módon úgy történik, hogy a 4 kapcsolóhüvely 6 hajtott fogazatából a 9 bordák szélességének megfelelően fogakat hagyunk ki. Mivel a többfokozatú sebességváltóagy komplettírozott állapotában az 5 hajtó fogazat a 3 meghajtó egység ellenfogazatával állandó kapcsolatban van, nem fordulhat elő a fogprofil túlterhelése, és különleges biztosítás sem szükséges. A 4 kapcsolóhüvely 1 bolygókeréktartó irányába történő mozgatásakor a 8 kilincsgyűrűt 10 rugó vezeti vissza a 2 belső fogazású kerékhez történő illeszkedésig, ahol a 7 zárókilincsek ismét működésbe lépnek. A 8 kilincsgyűrű ezenkívül a 2 belső fogazású keréken kétszeres fogszöggel viszonylagosan elforgatható, hogy megakadályozza a szerkezet blokkolását a kerékpár fékezés utáni hátrátolásánál. Az azonos és szabványosított fogprofilok alkalmazása a 4 kapcsolóhüvelynél és minden ehhez illeszkedő résznél csökkenti a gyártási

költségeket, miközben a találmány szerinti kivitel egyszerűbbé teszi a többfokozatú sebességváltóagyat anélkül, hogy ennek működési biztonságát befolyásolná.

Szabadalmi igénypontok

1. Többfokozatú sebességváltóagy kerékpárokhoz és hasonló járművekhez, amely szerkezet bolygókeréktartóból, kilincsgyűrűvel ellátott belső fogazású kerékből, meghajtó egységből és eltolható kapcsolóhüvelyből áll, mely utóbbi állandó kapcsolatban áll a kilincsgyűrűvel és egyrészt állandóan kapcsolódik a meghajtó egységhez, másrészt felváltva csatlakoztatható a bolygókeréktartóhoz vagy a belső fogazású kerékhez, *azzal jellemezve*, hogy a kapcsolóhüvelyen (4) egy hajtó fogazat (5) és egy hajtott fogazat (6) van elrendezve, amelyek fejkörátmérője és fogprofilja azonos, és a kilincsgyűrűn (8) sugárirányban befelé nyúló bordák (9) vannak kialakítva, amelyek belső átmérője kisebb, mint a hajtó fogazat (5) és a hajtott fogazat (6) fejkörátmérője.
2. Az 1. igénypont szerinti többfokozatú sebességváltóagy, *azzal jellemezve*, hogy a kilincsgyűrű (8) alakzáróan és tengelyirányban eltolhatóan van a belső fogazású keréken (2) elrendezve.
3. Az 1. igénypont szerinti többfokozatú sebességváltóagy, *azzal jellemezve*, hogy a hajtó fogazatban (5) áttörések vannak kialakítva, amelyek szélessége megfelel a bordák (9) szélességének.

2 db ábra

189 031

NSZO₄: B 62 M 11/14

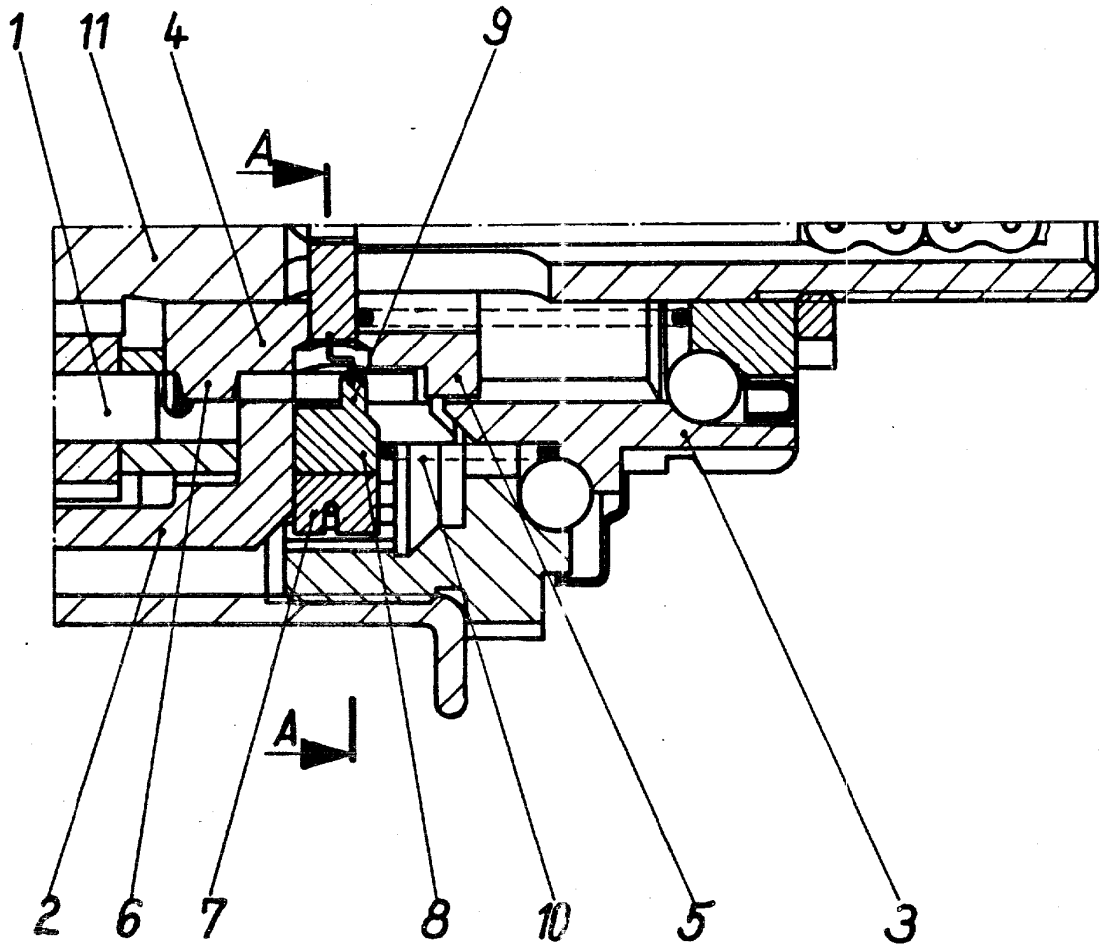

Fig. 1

189 081

NSZO₄: B 62 M 11/14

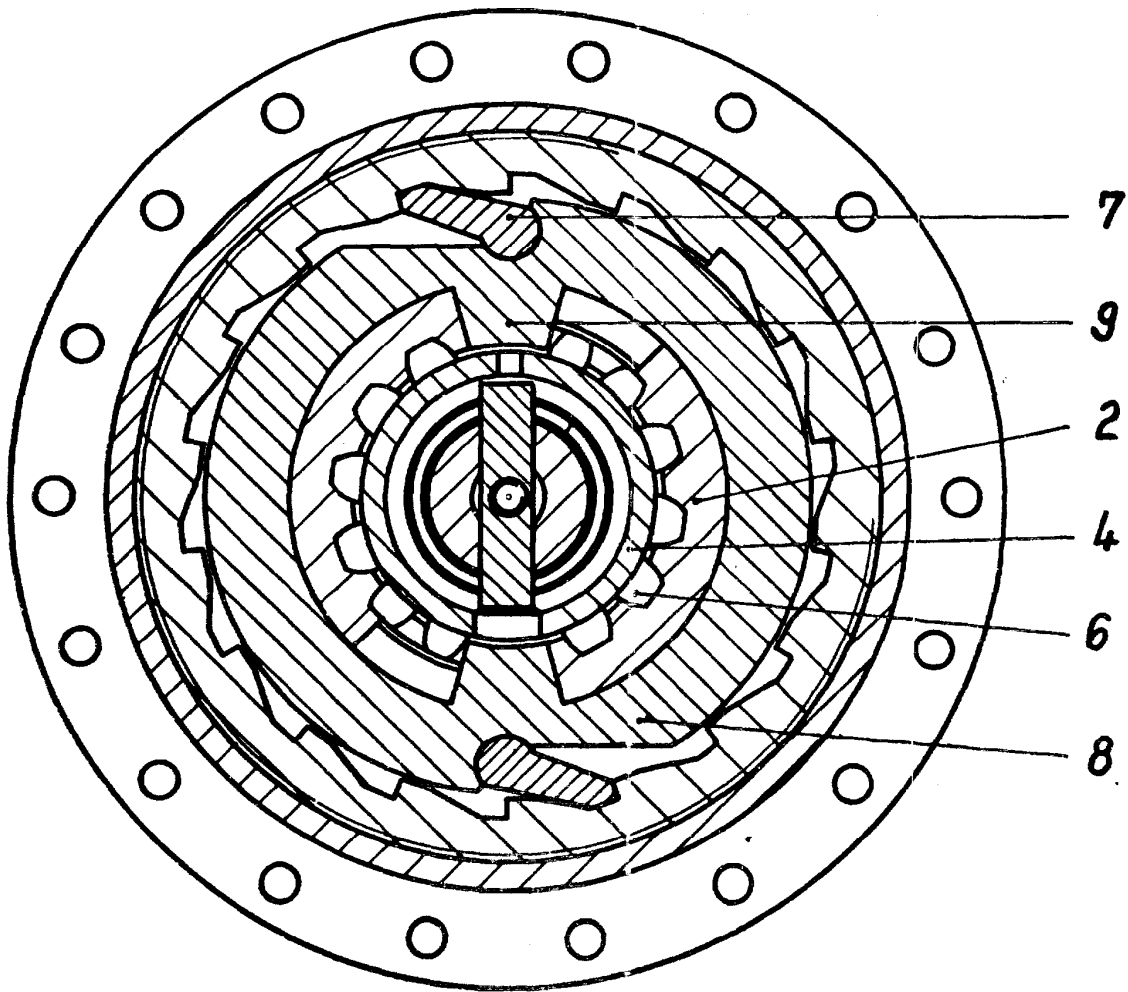

Fig. 2